

accipi primum instans in quo est in termino ad quem, ut patet ex 8 Physic. (text. 69). Verbi gratia, si aliquid movetur de nigredine in albedinem, in ultimo instanti temporis mensurantis motum illum albedo inest mobili: ultimus etenim terminus temporis respondet ultimo termino motus; sed in omni eo quod de dicto tempore accipitur ante ultimum instans, mobile ab albedine distat. Non est autem accipere ante ultimum instans temporis, secundo ultimum instans; cum inter quaelibet duo instantia sit tempus medium, ut 6 Physicorum (text. com. 27) probatur; unde non est accipere instans in quo id quod fit album, sit non album. Et similiter est in mutationibus, quae quamvis non sint motus, tamen aliquem motum consequuntur; sicut generatio sequitur alterationem, et illuminatio motum localem solis; non est enim accipere ultimum instans in quo id quod fit ignis sit non ignis; neque instans in quo aer qui illuminatur, sit tenebrosus; eo quod terminus a quo in istis mutationibus inest transmutato in toto tempore mensurante motum, cui mutatio non conjungitur sicut terminus, nisi in ultimo instanti illius temporis. Dico ergo, quod conceptio Christi quamvis non sit motus, quia successionem non habet; tamen conjungitur quidam motui locali, saltem motui locali sanguinis materialis ad locum generationis, ubi undique congregatus est; et in ultimo termino illius motus materia illa fuit sub specie corporis Christi; et sic est accipere primum instans in quo corpus Christi fuit; sed in toto tempore praecedenti hoc instans, erat sanguis; unde non est accipere ultimum instans in quo sanguis erat, sed ultimum tempus. Tempus autem continuatur instanti sine hoc quod cadat aliquod medium, sicut nec inter lineam et punctum necesse est medium cadere; unde forma sanguinis et forma corporis Christi continue successerunt sibi in illa materia: neque oportet aliquod medium tempus ponere, ut conceptio successiva iudicaretur.

Ad quantum dicendum, quod fieri dupliciter potest accipi. Uno modo secundum quod pertinet ad motum praecedentem esse rei quae fieri dicitur; et sic oportet quod fieri rei praecedat duratione factum esse, ut objecto probat. Alio modo dicitur fieri ipsa terminatio motus, esse inducentis; sicut illuminari signatur per modum fieri, et hoc ipsum quod dicitur terminari; et huiusmodi fieri non praecessit tempore factum esse, nec differt ab eo nisi ratione: hoc enim quod est esse illuminatum, si consideretur secundum se, signatur ut factum esse, ut cum dicitur illuminatum; si autem consideretur prout est aliquid motus praecedentis, scilicet terminus, sic signatur ut in fieri, ut cum dicitur illuminari; et ideo non est verum hoc dicere nisi in primo instanti in quo motus praecedens terminatur; quamvis semper postea verum sit dicere, hoc factum esse. Sic autem acceptum fieri non oportet quod sit non esse, sed quod sit nunc primo esse; et per hunc modum de Christo verum est dicere, simul concepti et conceptum esse; unde non (1) oportet quod conceptio fuerit successiva.

(1) Al. deest. non.

### ARTICULUS III.

*Utrum Christo sanctificari conveniat, scilicet ut indigeret sanctificatione. — (3 p., quaest. 54, art. 1.)*

Ad tertium sic proceditur. 1. Videtur, quod Christo sanctificari non conveniat. Quia, ut dicitur Hebr. 7, 26: *Talis decebat ut esset Pontifex nobis qui non habet necessitatem, quemadmodum sacerdotes, prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populo.* Sed Christus sicut venit orare et hostiam offerre pro populo; ita et sanctificare populum. Ergo nec indiguit ut ipse sanctificaretur.

2. Praeterea, in quolibet ordine primum movens est immobile. Sed Christus est principium totius humanae sanctificationis. Ergo ipse sanctificatus non est.

3. Praeterea, omne quod fit, fit ex contrario: generationes enim, secundum Philosophum (8 Physic., text. 62), ex contrariis sunt. Sed Christus ab omni peccato, quod sanctitati contrariatur, immunis fuit. Ergo Christus sanctificari non dicitur.

4. Si dicatur, quod caro ejus antequam esset assumpta, fuit obnoxia peccato, ut in littera dicitur; unde ratione emundationis ejus Christus sanctificari dicitur: contra. Hoc nomen *Christus* est hypostasis in duabus naturis subsistens. Ergo nihil potest dici de Christo quod unionem illam praecesserit. Sed infectio cui in patribus caro ejus obnoxia fuerat, solum ante unionem fuit. Ergo ratione illa non potest dici Christus sanctificatus.

Sed contra est, quod dicitur Joan. 10, 36: *Quem Pater sanctificavit et misit in mundum.* Ergo Christus sanctificatus est.

Praeterea, Christus dicitur unctus. Sed spiritualis unctio causa est sanctitatis. Ergo et sanctificatus dici potest.

Solutio. Respondeo dicendum, quod sanctificari est sanctum fieri. Potest autem aliquis sanctus fieri dupliciter: vel ex sancto, vel ex non sancto. Ex sancto iterum dupliciter: vel ex minus sancto magis sanctum, ut dicitur Joan. 17, 17: *Pater sanctifica eos in veritate*; Apostoli enim tunc sancti erant: vel secundum continuationem sanctitatis eadem quantitate servata, et hoc modo Christus potest esse sanctificatus, sicut ipse ibidem, 20, dicit: *Ego pro eis sanctifico meipsum*; eo quod continuatione ratione successionis quemdam modum sanctificationis habet. Sed hic modus loquendi non videtur consuetus; unde sic de sanctificatione non loquimur. Ex non sancto etiam dicitur aliquis sanctus fieri dupliciter; vel ex non sancto contrarie aut privative, sicut per gratiam peccator sanctificari dicitur; et hoc modo Christus non potest dici esse sanctificatus, quia non potest accipi cum consistentia subjecti defectus sanctitatis in eo fuisse: simul enim fuit homo et sanctus homo: vel ex non sancto negative; et hoc adhuc distinguendum est: quia vel dicitur ex non sancto sanctus factus ratione creatae sanctitatis, quae hominis est; et sic dicitur Christus sanctus factus, sicut et homo factus: aut ratione sanctitatis increatae; et sic dicitur sanctus factus per modum quo homo dicitur factus Deus; quae vel est falsa, vel minus proprietatis habens quam prima, scilicet, *Deus factus est homo*, ut infra, distinet. 7, patet; et ita concedi potest in aliquo sensu Christum sanctificatum esse.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut Christus non indiguit ut pro se oraret, vel hostias offerret; ita nec indiguit ut hoc modo sanctificaretur quo alios sanctificare venerat, scilicet per purgationem peccatorum. Per hoc tamen non removetur quin ipse a tota Trinitate sanctus sit factus homo, cum prius nec homo, nec sanctus homo fuerit.

Ad secundum dicendum, quod primum movens in aliquo ordine mobilium non oportet esse immobile simpliciter, sed immobile secundum idem genus motus; sicut caelum quod est primum alterans, movetur quidem, sed non alteratur: non enim est primum movens simpliciter. Similiter etiam Christus, secundum quod homo, non est primum sanctificans simpliciter, sed Deus Trinitas; est autem primum sanctificans in quantum homo, per modum satisfaciens pro peccato; et sic sanctificatus non est; aliquo tamen modo sanctificatus est.

Ad tertium dicendum, quod non oportet omne quod fit, ex contrario fieri, sed solum quod fit per viam generationis et alterationis; oportet tamen omne quod fit, ex incontinenti fieri, ut in 1 Physic. (text. 44, 43, 46) dicitur, id est quod non contingit simul inesse. Sic autem contingens non est solum contrarium vel privatio quae requirunt subjectum, sed etiam negatio, quae consistentiam subjecti non requirit; et sic ex non sancto Christus factus est sanctus, ut dictum est.

Quantum concedimus: quia responsio illa non valet.

#### Expositio secundae partis textus.

*Obnoxia fuit peccato in Maria.* Sed contra. Quod non est, non potest esse peccato obnoxium. Sed caro Christi non fuit nisi in ipso. Ergo falsum est quod dicitur. — Dicendum, quod quamvis caro Christi actu non fuerit nisi in ipso, tamen materialiter fuit in beata Virgine et in aliis, sed differenter: quia in beata Virgine praexistebat materia illa essentialiter, sed in aliis prioribus (1) originaliter tantum, ut dictum est; et secundum illum modum quo in unoquoque fuit, sic peccato obnoxia erat.

*Ita et leviticus ordo.* Videtur quod ratio Apostoli non valet. Potest enim contingere quod pater Papae alicui simplici sacerdoti decimas solverit; nec propter hoc Papa sacerdoti illo minor esset;

(1) Fortasse patribus.

*Quare in Scriptura sacra saepius tribuatur incarnatio, quae est opus Trinitatis, Spiritui sancto; et de ipso etiam conceptus et natus Christus dicitur.*

Cum vero incarnatio Verbi (sicut in superioribus tractatum est) operatio vere sit Patris et Filii et Spiritus sancti, investigatione nobis dignum videtur, quare in Scriptura Spiritus sancto hoc opus saepius attribuitur, et de ipso Christus conceptus memoratur, et natus. Non enim ideo operatio incarnationis Spiritui sancto saepius attribuitur, quod ipse solus eam sine Patre ac Filio fecerit; sed quia Spiritus sanctus est caritas et donum Patris et Filii; et ineffabili Dei caritate Verbum Dei caro factum est, et inestimabili Dei dono Filius Dei univertis sibi formam servit. Non igitur frequens denominatio Spiritus sancti ab illo opere Patrem vel Filium secludit, sed potius uno nominato, tres intelliguntur, sicut

et sic non videtur sequi, si Abraham Melchisedech decimas solverit, quod propter hoc leviticus ordo Melchisedech minor fuerit. — Sed dicendum secundum quosdam, quod Apostolus procedit ex suppositione huius quod Abraham tota posteritate sua major fuerit; unde si Melchisedech maior fuerit quam Abraham, per consequens major fuit quam Levi vel Aaron. Sed quia haec suppositio vel dubia est, vel falsa, saltem propter beatam Virginem; ideo melius dicendum, quod Apostolus non intendit probare quod Melchisedech personaliter major fuerit quam Aaron, sed quod sacerdotium Christi figuratum per sacerdotium Melchisedech majus est quam sacerdotium Aaron. Unde virtus rationis Apostoli fundatur super figuram. Figuravit enim Abraham decimas Melchisedech dans, quod ipse cum tota sua posteritate minor esset sacerdotio Christi per Melchisedech figurati.

*Secundum rationem seminalem erat.* Semen, ut dicit Philosophus 3 Physicorum (2 Physic. cap. 51, et 3 Metaph. text. 2), est in genere causae efficientis; unde illi dicuntur in Abraham secundum rationem seminalem fuisse qui concepti sunt per virtutem activam ex Abraham originaliter descendentes: quod de Christo dici non potest, ut ex dictis patet.

*Non enim mater concupiscentia, sed gratia concepti.* Istud potest intelligi dupliciter. Vel ita quod concupiscentia et gratia sint nominativi casus: sic enim concupiscentia dicitur mater eorum qui per concupiscentiam nascuntur, et gratia mater Christi, quia per gratiam natus est. Vel potest intelligi quod sicut ablativi casus, ut intelligatur quod mater Christi non genuit cum per concupiscentiam, sed per gratiam; et sic locutio propria et plana est.

*Quia, ut dicunt Physici, tot diebus forma humanae corporis perficitur.* Hoc potest aliter exponi quam Magister infra exponit, ut intelligatur completio corporis humani non solum quantum ad figuram, sed etiam quantum ad debitam quantitatem, ut per hos quadraginta sex dies totum tempus usque ad partum intelligatur: quadraginta enim et sex si per senarium (qui numerus est perfectus) multiplicentur, resultant ducenti septuaginta et sex dies; et tot dies computantur ab octavo Kalendas aprilis, quando Christus conceptus est, usque ad octavum Kalendas Januarii, quando Christus natus est; et hoc accipitur ab Augustino (lib. 85 Qq., qu. 33, et 36.)

## DISTINCTIO IV.

saepe fit in aliis operibus. Unde Augustinus super hoc movens questionem, in hunc modum eandem determinat in Enchirid. (cap. 58, 59, 40, 41) ita inquitur:

#### Propositio textus (1).

« Cum illam creaturam quam Virgo concepit et peperit, quamvis ad solam personam Filii pertinentem, tota Trinitas fecerit (neque enim separabilia sunt opera Trinitatis), cur in ea facienda Spiritus sanctus solus nominatus est? An etiam quando unus trium in aliquo opere nominatur, universa operari Trinitas intelligitur? Ita vere est, et e-

(1) In Magistri textu et in editione Nicolai omittitur hic titulus, nec dividuntur paragraphi.

" xemplis doceri potest. " Audistis propositam quaestionem eiusdemque solutionem, vel expositionem.

*Quo sensu Christus dicatur conceptus et natus de Spiritu sancto.*

Sed in hoc non est ditius immorandum. Illud enim movet, quomodo Christus est dictus natus de Spiritu sancto, cum filius nullo modo sit Spiritus sancti. Numquid dicturi sumus, patrem hominis Christi esse Spiritum sanctum, ut Deus Pater Verbum generet, Spiritus sanctus hominem; ex qua utraque substantia Christus unus esset et Dei Patris filius secundum Verbum, et Spiritus sancti filius secundum hominem, eo quod cum Spiritus sanctus tamquam pater ejus de matre virgine genuisset? Quis hoc dicere audebit, cum hoc ita sit absurdum, ut nullae fidelium aures id valeant sustinere? Proinde cum confiteamur Christum natum de Spiritu sancto ex Maria Virgine: quomodo non sit filius Spiritus sancti, et sit filius Virgine, cum et de illa sit natus, explicare difficile est. Proculdubio non sic de illo ut de patre, sic autem de illa ut de matre natus est. Non est autem concedendum, quidquid de aliqua re nascitur, continuo ejusdem rei filium nuncupandum. Ut enim omniam aliter de homine nasci filium, aliter capillum, aliter pediculum, vel lumbreum, quorum nihil est filius: ut ergo hoc omniam, quoniam tantae rei deformiter comparantur: certe qui nascuntur ex aqua et Spiritu sancto, non aequae filios eos recte dicuntur quispiam; sed dicuntur filii Dei patris, et matris Ecclesiae. Sic ergo de Spiritu sancto natus est Christus, nec tamen filius est Spiritus sancti: sicut et converso non omnes qui dicuntur alieujus filii, consequens est ut de illo etiam nati esse dicantur, ut illi qui adoptantur. Dicuntur etiam filii gehennae, non ex illa nati, sed in illam preparati. Cum itaque de aliquo nascitur aliquod, et non ita ut sit filius, nec rursus omnis qui dicitur filius, de illo sit natus ejus dicitur filius; profecto modus iste quo natus est Christus de Maria Virgine sicut filius, et de Spiritu sancto non sicut filius, insinuat nobis gratiam Dei, qua homo nullis praecedentibus meritis, in ipso exordio naturae suae, quo esse coepit, verbo Dei copularetur in tantam personae unitatem quod idem esset Filius Dei qui filius hominis, et filius hominis, qui Filius Dei: et sicut (1) in naturae humanae susceptione fieret quodammodo ipsa gratia illi homini naturalis, qua nullum possit admittere peccatum; quae gratia ideo per Spiritum sanctum est significata, quia ipse proprie sic est Deus, ut sit et Dei donum. Per hoc ergo

(1) Al. sicut: et infra naturaliter.

#### Divisio textus.

Postquam determinavit de incarnatione ex parte assumpti, ostendens quid assumptum est, et ejus conditionis fuerit antequam assumeretur, in ista parte determinat de effectu ipsius assumpti; et dividitur in duas partes: in prima ostendit quare efficientia naturae assumptae Spiritui sancto appropriatur; in secunda movet quaedam dubitationem ex dictis consequentem, ibi: *Sed non est in hoc ditius immorandum.* Circa primum tria facit: primo movet questionem; secundo determinat eam, ibi: *Non enim ideo operatio incarnationis Spiritui sancto saepius attribuitur, quod ipse solus eam fecerit;* tertio confirmat per auctoritatem, ibi: *Cum illam creaturam quam Virgo concepit et peperit, quamvis ad solam personam Filii pertinentem tota Trinitas fecerit . . . cur in ea facienda Spiritus sanctus solus nominatus est?*

*Sed non est in hoc ditius immorandum.* Hic determinat quaedam dubitationem ex praedictis ortam. Si enim Christus, in quantum homo, de Spiritu sancto natus est, videtur quod Spiritus sancti filius sit in quantum homo. Circa hoc ergo duo facit: primo movet dubitationem; secundo determinat

quod de Spiritu sancto esse nativitas Christi dicitur, quid aliud quam ipsa gratia demonstratur, qua homo mirabiliter et ineffabiliter modo Verbo Dei est adjunctus, atque concreatus, et divina gratia corporaliter repletus?

*Alia ratio quare dicatur natus de Spiritu sancto.*

Potest etiam dici Christus secundum hominem ideo natus de Spiritu sancto, quia eum fecit. In quantum enim homo est, et ipse factus est, ut ait Apostolus (Rom. 1). *Conceptus ergo et natus de Spiritu sancto dicitur, non quod Spiritus sanctus fuerit Virgini pro semine (non enim de substantia Spiritus sancti semen partus accepit), sed quia per gratiam Dei et operationem Spiritus sancti de carne Virgine est assumptum quod Verbo est unitum: et in Evangelio (Matth. 1), secundum hanc intelligentiam legitur de Maria, quod inventa est in utero habens de Spiritu sancto. Cujus dicti rationem Ambrosius insinuat (in 2 lib. de Spiritu sancto, cap. 4) ait: " Quod ex aliquo est, aut ex substantia, aut ex potestate " ejus est: ex substantia, sicut Filius, qui a Patre, et Spiritus sanctus, qui a Patre Filioque procedit; ex potestate " autem, sicut ex Deo omnia. " Cum ergo in utero habuerit Maria de Spiritu sancto, si quasi ex substantia, ergo Spiritus in carne et ossa conversus est. Non utique. Si vero quasi ex operatione et potestate ejus Virgo concepit; quae negat Spiritum sanctum dominicæ incarnationis auctorem?*

*Quare Apostolus dicit Christum factum, cum nos fateamur eum natum.*

Sed quaeri potest, cum nos Salvatorem natum profiteamur, cur Apostolus (Rom. 1) factum eum dicit ex semine David, et alio loco (Gal. 4) factum ex muliere; cum aliud sit fieri, aliud nasci. Aliquid ergo significavit hoc dicto: quoniam enim non humano semine concepta est caro Domini in utero Virgine et corpus effecta; sed effectu et virtute Spiritus sancti; ideo Apostolus dicit factum, non natum. Aliud est enim semine admixto et sanguinis coagulo generare, aliud est non permissio, sed virtute procreare. Possunt homines generare filios, sed non facere. Ecce quare dicit Apostolus factum, et non natum; ne ejus scilicet nativitas, quae fuit sine viri semine, nostrae similis putaretur, quae conficitur ex seminum commixtione. Ideo autem cum factum diceret Apostolus, addidit (Rom. 1, 5): " Ex semine David; " quia est non intercessit semen hominis in conceptione Virgine; tamen quia ex ea carne Christus formatus est quae constat ex semine, recte dicitur quia factus est (1).

(1) Nicolai addit ex semine.

eam, ibi: *Proinde cum fateamur, Christum natum de Spiritu sancto ex Maria virgine, quomodo non sit filius Spiritus sancti, et sit filius Virgine . . . explicare difficile est.* Circa quod duo facit: primo ostendit quod Christus non dicitur natus de Spiritu sancto, sicut de Patre; secundo exponit qua ratione de Spiritu sancto natus dicatur, ibi: *Profecto modus iste quo natus est Christus de Maria virgine sicut filius, et de Spiritu sancto non sicut filius, insinuat nobis gratiam Dei.* Circa hoc duo facit: primo ostendit quod hoc dicitur ad signandum rationem illius nativitatis, quia per gratiam est, ut ly de denotet quasi rationem qua hoc dici possit, scilicet quia Spiritus sanctus fecit Christum in quantum est homo, ut ly de denotet habitudinem causae efficientis, ibi: *Potest etiam dici Christus secundum hominem ideo natus de Spiritu sancto, quia eum fecit.* Circa quod iterum duo facit: primo prosequitur rationem secundo assignatam; secundo movet quaedam questionem circa verbum Apostoli inductum, ibi: *Sed quaeri potest, cum nos salvatorem natum profiteamur, cur Apostolus factum eum dicit ex semine David, et alio loco factum ex muliere; cum aliud sit fieri, aliud nasci.*

#### QAESTIO I.

Hic est triplex quaestio: prima de conceptione Christi in comparatione ad efficientiam Spiritus sancti; secunda de ipsa in comparatione ad matrem concipientem; tertia de ipsa per comparationem ad gratiam, per quam conceptio facta dicitur. Circa primum quaeruntur duo: 1.<sup>o</sup> utrum efficientia conceptionis Christi Spiritui sancto appropriari debeat; 2.<sup>o</sup> utrum ratione hujus efficientiae Christi secundum quod homo, Spiritus sanctus possit dici pater.

#### ARTICULUS PRIMUS.

*Utrum efficientia conceptionis Christi debeat appropriari alicui personae. — (3 p., quaest. 52, art. 1 et 2.)*

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod nulli personae efficientia illa appropriari debeat. Operatio enim Dei est sua essentia. Sed essentia est communis tribus personis, et nulli eorum appropriabilis. Ergo nec operatio divina, qua conceptio hominis Christi perfecta est, alicui personae debet appropriari.

2. Praeterea, Damascenus dicit 1 capitulo 5 libri (de Fid. orth.), quod incarnatione manifestantur simul bonitas, potentia, justitia, et sapientia Dei. Sed sicut bonitas appropriatur Spiritui sancto, ita potentia Patri, et sapientia Filio. Ergo efficientia carnis assumptae non magis uni personae quam alteri appropriari debet.

Sed contra, omnis operatio divina procedit ab eo secundum rationem alicujus attributi, sicut et operatio creaturae procedit ab ea secundum suam formam. Sed quodlibet divinarum attributorum est alicui personae appropriabile. Ergo et quodlibet divinum opus alicui personae appropriari debet sicut causae efficienti; et ita opus incarnationis.

#### QAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod debeat appropriari Patri: ipsi enim attribuitur potentia. Potentia autem activa quae in solo Deo est, est principium efficientiae. Ergo omnis efficientia Patri praecipue appropriari debet.

2. Praeterea, sicut supra Magister dicit (dist. 1), Filii missio est ejus incarnatio. Sed aeterna missio Filii proprie attribuitur Patri. Ergo et efficientia incarnationis debet Patri attribui.

Sed contra, secundum Origenem (tom. 5, in Matth.), sicut generatio Filii aeterna est a Patre sine matre, ita generatio ejus temporalis est a matre sine patre. Hoc autem non contingeret, si efficientia incarnationis Patri attribueretur. Ergo non est sibi convenienter attribuenda.

#### QAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod sit attribuenda Filio. Sicut enim ex verbis Damasceni, 5 dist., habitum est, divina sapientia, sicut divinum semen, ex purissimis sanguinibus Virgine sibi carnem copulavit. Sed semen, ut dicit Philo-sophus 2 Physicor. (text. 51), est principium activum. Ergo efficientia incarnationis Filio appropriari debet.

S. Th. Opera omnia. V. 7.

2. Praeterea, Bernardus in 3 de Consid. (cap. 10) dicit, quod Dei sapientia est illa mulier evangelica, quae fermento fidei gloriosae Virgineis tria sata commiscuit, scilicet novum, antiquum, et aeternum: novum in creatione animae de nihilo; antiquum in assumptione corporis de natura Adae; aeternum in unione Deitatis. Sed sapientia attribuitur Filio. Ergo efficientia incarnationis Filio attribuenda est.

Sed contra, inconveniens videtur quod aliqua res seipsam faciat, vel seipsam generet, ut dicit Augustinus (lib. 2 de Trinit., cap. 1.) Sed appropriationes secundum rationem convenientiae fiunt. Cum ergo ipse Filius factus sit homo, non debet sibi efficientia incarnationis appropriari, sed alteri personae.

#### QAESTIUNCULA IV.

Uterius. 1. Videtur quod non debet etiam appropriari Spiritui sancto, ut dicatur de Spiritu sancto conceptus. Spiritus enim sanctus caritas est, et donum Dei, ut in 1 lib., dist. 1, habuitur est. Sed non convenienter dicitur Christus conceptus de caritate vel dono Dei. Ergo nec de Spiritu sancto conceptus dici debet.

2. Praeterea, ut ex verbis Augustini (in lib. de nat. Boni. cap. 27) habitum est 56 dist., 1 lib., haec praepositio de denotat consubstantialitatem: unde non dicimus aliquid de aliquo fieri, nisi de ejus substantia sit: dicimus enim esse Filium de Patre; non autem caelum et terram de Deo. Sed Christus secundum hominem non est consubstantialis Spiritui sancto. Ergo non debet dici de Spiritu sancto natus.

Sed contra est quod dicitur Matth. 1, 20: *Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est.*

Solutio. 1. Respondeo ad primam quaestionem dicendum, quod, sicut dicit Dionysius, 2 cap. de div. Nom., omne nomen Dei operationem in creaturam designans, convenit toti Trinitati: et ideo in qualibet operatione divina, appropriata trium personarum ostenduntur, scilicet sapientia, potentia, et bonitas: quae etiam in operatione incarnationis ostensa sunt, ut Damascenus dicit (lib. 5, cap. 1): bonitas quidem, in quantum proprii plasmatis non desepit infirmitatem; potentia vero, in quantum maxime distantia conjunxit; sapientia vero, in quantum convenientem modum invenit ejus quod impossibile videbatur: justitia etiam in eo quod per modum satisfactionis salutem humani generis reparavit. Unaquaque tamen operatio divina huic personae magis quam illi est appropriabilis, secundum quod in ea magis manifestatur attributum quod illi personae appropriatur. Bonitas autem divina secundum hoc in operatione Dei manifestatur quod sine sui indigentia ea quae sunt sua, creaturae communicat; et quanto ea quae communicantur, minus sunt creaturae debita, et quasi magis Deo propria, tanto magis bonitas Dei ostenditur, sicut sunt ea quae gratis naturae superadduntur: et propter hoc gratiae Spiritui sancto attribuantur, cui bonitas appropriatur. Cum ergo hoc praecipue supra conditionem humanae naturae sit ut in unitatem divinae personae assumatur, hoc opus praecipue Spiritui sancto appropriandum est.

Ad primum ergo dicendum, quod attributa appropriata personis praesupponunt rationem essentialis; sed operationes divinae praesupponunt attri-

bata secundum intellectum: et ideo propter appropriationem attributorum, essentia non appropriatur alicui personae, sed operatio: quia iudicium posterioris dependet a priori, et non e converso.

Ad secundum dicendum, quod quamvis illa quatuor in incarnatione ostendantur, tamen praecipue manifestatur ibi bonitas divina, ut ex dictis patet.

Tertium concedimus.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum videtur, quod Patri appropriandae sunt illae operationes divinae in quibus praecipue manifestatur potentia, propter quod opus creationis appropriatur Patri. Attenditur enim potentia Patris operantis in productione effectus; bonitas autem in liberali collatione. In opere ergo creationis res in esse productae sunt, non autem tunc aliquid eis collatum est supra id quod naturae ratio exigit, sicut est in opere recreationis, in quo res non omnino ex non esse produciuntur, sed aliquid supra earum conditionem eis confertur: et ideo ea quae ad recreationem pertinent, Spiritui sancto appropriantur, et non Patri.

Ad primum ergo contra hoc obiectum dicendum est, quod quamvis potentia principium activum per se nominet, tamen in agentibus per voluntatem voluntas est imperans quod potentia exequitur. Voluntatis autem obiectum est bonum; et ideo principale in operatione agentis per voluntatem est bonitas, et quasi secundarium exequens est potentia; et praecipue quando tota ratio effectus est bonitas agentis: et ideo huiusmodi opera Spiritui sancto appropriantur.

Ad secundum dicendum, quod in incarnatione duo sunt, scilicet persona assumens, et natura assumpta. Missio igitur nominat incarnationem ex parte personae assumptae; et quia ad personam Filii assumentem solus Pater auctoritatem habet, ideo missio activa Patri attribuitur. Conceptio autem vel nativitas temporalis nominat incarnationem ex parte naturae assumptae, cui gratuito collatum est ut in unitatem talis personae assumeretur: et ideo essentia conceptionis non Patri, sed Spiritui sancto appropriatur.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod sicut dicit Philosophus, 1 Metaph., sapientis est ordinare: unde illae operationes divinae quae ad ordinationem Dei pertinent, sicut gubernatio, et huiusmodi, Filio attribuantur, cui sapientia appropriatur. In opere autem incarnationis attenditur quaedam gratuita collatio, qua humanae naturae datum est in unitatem divinae personae assumi, et omni gratia repleti, sicut primum, et executio illius doni, sicut secundum, quae ad ordinationem Dei pertinent: et ideo Spiritui sancto convenit esse factivum incarnationis; sed exequi mysterium incarnationis convenit Filio.

Ad primum ergo contra hoc obiectum dicendum, quod in naturali conceptione hominis, semen habet rationem activi, et iterum rationem termini, in quantum virtus quae est in semine, attrahit sibi id unde nutriatur, et in quantitatem perfectam proficiat. Quantum ergo ad primum operatio seminis appropriatur Spiritui sancto; sed quantum ad secundum appropriatur Filio, quia conceptio ad hypostasim Filii terminata est.

Ad secundum dicendum, quod commixtio illa illorum trium, ordinationem signat unionis ipsorum:

non enim ibi proprie commixtio est. Haec autem ordinatio praesupponit divinam acceptionem, quae hoc donum creaturae dare voluit, ut per unionem personae aeternae coordinaretur: et ideo quamvis commixtio sapientiae possit attribui, tamen ipsa incarnatio principaliter Spiritui sancto approprianda est. Tertium concedimus.

Solutio IV. Ad quartam quaestionem dicendum, quod ratione iam dicta essentia incarnationis Spiritui sancto appropriatur: et ideo potest dici Christus conceptus de Spiritu sancto, sive haec praepositio de dicit causae efficientis habitudinem, sive etiam designet rationem faciendi: ipsa enim ratio faciendi incarnationem est bonitas Spiritui sancto appropriata.

Ad primum ergo contra hoc obiectum dicendum, quod quamvis Spiritus sanctus sit caritas et donum, tamen nomine caritatis et doni non signatur ut persona subsistens, cuius est agere; et ideo non potest dici Christus conceptus de caritate vel dono, si ly de dicat habitudinem causae efficientis: quamvis forte posset concedi secundum quod ly de signat rationem faciendi.

Ad secundum dicendum, quod de largo modo accipitur pro ex.

Tertium concedimus.

#### ARTICULUS II.

*Utrum Christus, secundum quod homo, possit dici filius Spiritus sancti. — (5 p., quaest. 52, art. 5.)*

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod Christus, secundum quod homo, possit dici filius Spiritus sancti. Humanam enim naturam quam assumpsit Christus, tota per indifferentiam Trinitatis operata est. Sed homo Christus Jesus convenienter dicitur Filius Dei Patris. Ergo etiam potest dici filius Spiritus sancti, vel totius Trinitatis.

2. Praeterea, secundum Philosophum in 15 de Anim. lib. (vel 2 de Generat. animal., cap. 4.) in generatione humana mater ministrat mater; actio vero ex semine patris est. Sed omnem actionem quam facit semen hominis patris in generatione humana, facit in conceptione Christi Spiritus sanctus, et multo efficacius. Si ergo ratione illarum actionum dicitur unus homo pater alterius, videtur quod Spiritus sanctus dicitur pater Christi secundum humanam naturam.

3. Praeterea, ex hoc homo dicitur pater hominis, quia genuit eum ex matre similem in sua natura. Sed potest dici, ut videtur, quod Spiritus sanctus genuit Christum ex Maria Virgine, sicut etiam dicitur in Glossa (1) Matth. 5, quod Deus ex Sara genuerit filium. Cum ergo Christus et Spiritus sanctus sint ejusdem naturae, videtur quod Spiritus sanctus possit dici pater Christi.

Sed contra est auctoritas Augustini in littera.

Praeterea, sicut supra, 1 dist., dixit Magister, ideo Filius, et non Pater aut Spiritus sanctus, assumpsit carnem, ne nomen Filii transiret ad aliam

(1) Nempe collateraliter super illud: *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham, velut ex Chrysostomo praenotata, qui homo tamen illi, paulo alter habet, quod velut de lapidibus filium Abrahamo Deus dederit, cum ex matre sterili dedit (Ex edit. P. Nicolai).*

personam. Sed non est minus inconveniens quod nomen Patris transeat ad aliam personam quam nomen Filii. Ergo nomen Patris non debet transire ad personam Spiritus sancti, ut dicatur pater Christi.

#### QAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod possit Christus dici filius Trinitatis. Christus enim, secundum quod homo, creatura est. Sed nos dicimus filium Trinitatis per creationem; Deut. 52, 6: *Namquid non ipse est pater tuus?* Ergo et Christus potest dici filius Trinitatis, secundum quod homo.

2. Praeterea, Rom. 8, 29: *Ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.* Glossa: (1) *secundum humanam naturam, secundum quam fratres habet; secundum autem divinam non habet.* Sed fratres dicuntur qui ex eodem patre nascuntur. Cum ergo pater eorum qui dicuntur fratres Christi, sit tota Trinitas, videtur quod etiam Christus hominis secundum humanam naturam.

3. Praeterea, cuilibet gratiam habentis dicitur pater tota Trinitas: Joan. 1: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Sed Christus plenissime habuit gratiam. Ergo potest dici filius totius Trinitatis, in quantum est homo.

Sed contra, sicut infra probatur, dist. 10, Christus non est Filius nisi naturalis. Sed naturalis Filius non est Trinitatis, sed Patris tantum. Ergo Christus non potest dici filius Trinitatis.

Praeterea, secundum Damascenum (lib. 1 de Fid., cap. 9), filiatione non determinat naturam, sed personam. Sed in Christo quamvis sint duae naturae, non est ibi nisi una persona aeterna. Cum igitur secundum personam aeternam non possit dici filius Trinitatis, nullo modo potest dici filius Trinitatis.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod secundum Augustinum in littera, Christus non est Filius neque Spiritus sancti, neque Trinitatis, sed tantum Dei Patris. Sed hoc diversa ratione a diversis negatur.

Quidam negant hoc non tamquam simpliciter falsum, sed tamquam inconvenienter dictum, utpote praestans occasionem errandi et circa aeternam generationem Filii, in qua sequeretur quaedam confusio relationum, si Filius diceretur sui ipsius filius, et Spiritus sancti; et circa generationem ejus temporalem, ne videatur Spiritus sanctus de sua substantia Christum genuisse secundum hominem, si pater ejus diceretur. Et sicut non potest dici filius Trinitatis simpliciter, ita nec per creationem, ut evitetur error Arii, qui dixit Christum puram creaturam; neque per gratiam, ut evitetur error Nestorii, qui dixit duas personas in Christo, et unionem Divinitatis ad hominem Christum esse tantum per gratiam, non in persona. Concedunt tamen aliqui quod potest dici iste homo filius Trinitatis per creationem, si ly *iste homo* dicit suppositum, sive individuum hominis, non personam Filii Dei. Nullo tamen modo Filii Dei potest dici filius Trinitatis propter repugnantiam relationum. Concedunt etiam quod quantum ad gratiam habitalem, per quam tota Trinitas habitat in anima

Christi, potest dici iste homo filius Dei, etiam secundum quod homo, non tamen Trinitatis: quia secundum hoc non habet ipse comparisonem ad relationes quibus distinguitur Trinitas; sed quantum ad gratiam unionis dicitur tantum filius Patris naturalis. Sed haec opinio non est conveniens dictis Augustini, qui simpliciter negat dici Christum esse filium Trinitatis, aut Spiritus sancti. Non enim hoc potest esse ad vitandum confusionem relationum: cum enim confusio sit ex inordinata permixtione aliorum, nulla sequeretur confusio si secundum diversas naturas oppositas relationes Filio attribueremus, vel Spiritui sancto ratione diversorum, cum etiam de Filio ratione diversarum naturarum sine aliqua inconvenientia contraria praedicentur, ut quod est passibilis, et impassibilis; et etiam relationes oppositae, ut quod est minor et aequalis Patri, et etiam major et minor seipso. Neque etiam negant hoc ad vitandum errorem qui posset sequi: non enim magis patrociniatur errori Arii, si dicatur quod est filius Trinitatis per creationem, quam quod dicitur, secundum quod homo, creatura; quod tamen conceditur. Et est simile de alii erroribus. Praeterea hoc quod conceditur iste homo filius Trinitatis per creationem, secundum quod dicitur suppositum vel individuum hominis, non personam Filii Dei, non convenit secundae opinioni, quae infra ponitur, dist. 6, secundum quod ille homo non potest supponere nisi suppositum aeternum. Similiter etiam quod Christus per gratiam habitalem non comparetur ad relationes distinguentes personas, non videtur esse ratio quod non possit dici filius Trinitatis: quia nos dicimus per gratiam filium Trinitatis, et tamen gratia quae in nobis est, est effectus essentiae divinae, non habens respectum ad distinctionem personarum.

Et ideo dicendum aliter cum aliis, scilicet quod Augustinus hoc negat tamquam simpliciter falsum et impossibile. Filiatio enim est relatio consequens generationem; generatio autem est via ad esse: esse autem est quid suppositi a forma, sive a natura; unde cum filiatione secundum Damascenum (ubi sup.) sit determinativa suppositi vel hypostasis, non potest aliquis dici filius alicujus, nisi a quo accipit esse. Esse autem Christi est unum, ad minus quantum ad secundam opinionem, ut infra, dist. 6, qu. 2, art. 2, dicitur: hoc autem esse non habet Christus ab aliqua persona divina nisi a Patre. Unde non potest dici filius nisi Patris. Similiter etiam non potest dici quod sit filius Trinitatis per creationem vel gratiam: quia quando in aliquo invenitur perfecta ratio alicujus nominis, nullo modo recipitur illud nomen de eo cum determinatione diminutive, ut patet ex verbis Augustini in littera; sicut planta dicitur vivens imperfectum propter animam vegetabilem, quia non habet esse cum anima sensibilis; animal autem quamvis habeat eandem animam, non dicitur vivens imperfectum, quia habet eam cum anima sensibilis. Christus autem habet veram rationem filiationis ad Deum. Unde non est dicendus filius per creationem neque per gratiam: quia per hoc significatur filiatio imperfecta ad Deum, quae est secundum quid, et non simpliciter.

Ad primum ergo dicendum, quod non est dicendum, Christum hominem esse filium Patris per creationem, neque ratione formationis corporis Christi, nisi quatenus illa formatio terminatur ad unio-

(1) Brevius Glossa: *Secundum quod primogenitus, fratres habet.* Sumpta est autem ex Augustino proposit. 16, in epist. ad Romanos (Ex edit. P. Nicolai).

nem personalem, per quam iste homo est naturalis filius Dei Patris.

Ad secundum dicendum, quod Spiritus sanctus facit illas actiones non mediante semine ex se deo, quod ad patrem pertinet, sed quasi artifex operando in materia exteriori.

Ad tertium dicendum, quod Spiritus sanctus non genuit Christum de beata Virgine: quia secundum Damascenum (lib. 1 de Fid., cap. 8), generare est ex sua substantia alium producere: et Glossa illa sic exponenda est: genuit, id est fecit ut nasceretur. Nec iterum Spiritus sanctus est similis Christo in natura illa quam in utero Virginis formavit: unde non potest Spiritus sanctus dici pater Christi secundum humanitatem.

Quartum et quintum concedimus.

Solutio II. Ad secundam quaestionem patet responsio ex dictis.

Ad primum dicendum, quod creatura respicit communitate naturam et suppositum; filiatio autem respicit tantum suppositum; unde humana natura in Christo dicitur creata, non autem filia; et ideo in quantum homo, non potest dici filius per creationem; potest autem dici creatura.

Ad secundum dicendum, quod Christus dicitur primogenitus in multis fratribus secundum humanam naturam, non quasi univoce filius cum aliis, sed per analogiam: quia ipse est filius naturalis propter unionem in persona, alii autem filii adoptivi per assimilationem ad Deum quae est per gratiam; sicut etiam dicitur primogenitus creaturae in quantum, secundum Basilium (lib. 2 contra Eunomium), accipere commune habet cum creatura. Unde non oportet quod ad eundem patrem omnino referantur.

Ad tertium dicendum, quod alii dicuntur filii adoptivi, Christus autem dicitur per gratiam unicus Filius naturalis; per gratiam autem habitalem non potest dici filius adoptivus, ut dicitur infra, dist. 10, neque etiam naturalis; unde nullo modo potest dici filius per gratiam.

Alia concedimus.

## QUAESTIO II.

Deinde quaeritur de conceptione Christi in comparatione ad matrem concipientem; et circa hoc quaeruntur duo: 1.<sup>o</sup> utrum beata Virgo possit dici mater hominis Jesu Christi; 2.<sup>o</sup> utrum debeat dici mater Dei.

### ARTICULUS PRIMUS.

*Utrum beata Virgo possit dici mater hominis Christi Jesu. — (5 p., qu. 53, art. 5.)*

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod beata Virgo non possit dici mater illius hominis. In conceptione enim Christi beata Virgo ministravit tantum materiam, quia totam actionem fecit Spiritus sanctus. Sed propter materiam non potest aliquid dici mater, sicut arbor non est mater scanni. Ergo beata Virgo non potest dici mater illius hominis.

2. Praeterea, matris est decidere (1) semen ad conceptum. Sed materia conceptionis Christi sepa-

(1) *Al. descendere.*

rata est a reliqua carne Virginis operatione Spiritus sancti. Ergo non potest dici mater.

5. Praeterea, sicut caro Christi operatione Spiritus sancti formata est de materia sumpta a beata Virgine; ita Eva formata est operatione divina de materia sumpta ab Adam. Sed Adam non potest dici pater Evae, nec mater. Ergo nec beata Virgo potest dici mater Christi.

4. Praeterea, multo plus contulit ad conceptionem Christi Spiritus sanctus quam beata Virgo: quia agens est praestantior in actione quam materia. Ergo si Spiritus sanctus non potest dici pater Christi, nec beata Virgo potest dici mater eius.

3. Praeterea, filiatio, ut dictum est, respicit hypostasim. Sed hypostasis in Christo est una tantum, quae est aeterna, secundum quam Christus non est a beata Virgine. Ergo nullo modo potest dici filius beatae Virginis.

6. Praeterea, in Christo est tantum unum esse ex parte hypostasis, quam consequitur filiatio. Sed illud esse non habuit Christus a matre. Ergo non potest dici filius eius.

Contra est auctoritas Evangelii, Matth. 1, 18: *Cum esset desponsata mater Jesu Mariae Joseph etc.* et in pluribus aliis locis.

Praeterea, sicut supra dictum est, dist. 3, beata Virgo in generatione Christi contulit quiddam alia mulier conferre debet ad generationem filii sui. Si ergo aliae mulieres vere dicuntur matres, et beata Virgo vere potest dici mater Christi.

Solutio. Respondeo dicendum, quod beata Virgo vere potest dici mater Christi, cum quiddam sit de necessitate generationis ex parte matris inveniat in beata Virgine; maxime secundum opinionem Aristotelis (in 1 de Gen., cap. 19, et in 2, cap. 4), qui vult quod formatio et organizatio corporum non fiat per virtutem activam mulieris, sed solum per virtutem activam viri; et quod semen mulieris non est de necessitate conceptionis, quia quandoque contingit impraegnari mulierem sine emissionem seminis, per hoc quod sanguinem menstruum ministrat, qui est materia conceptus. Et hoc consonat ei quod dicit Damascenus (lib. 3 de Fide, cap. 5), quod ex purissimis sanguinibus Virginis formatum est corpus Christi non seminaliter, sed virtute divina. Sed huic verae maternitati derogatur per duos errores. Quorum unus ponit Christum non veram carnem sed phantasticam assumpsisse, et beatam Virginem non mulierem sed Angelum fuisse; unde nec vera mater esset. Alius vero ponit Christum non carnem naturae nostrae assumpsisse, sed caelestem secum portasse; et secundum hoc beata Virgo non vere mater eius esset, quia quamvis in ea natus esset, non tamen de ea. Hi autem errores veram humanitatem Christi negant; unde a fide catholica sunt alieni.

Ad primum ergo dicendum, quod non solum materiam praestitit beata Virgo ad conceptionem Christi, sed materiam convenientem ad producendum aliquid simile in specie, et locum convenientem, et nutrimentum convenientem conceptioni fetus; et hoc sufficit ad rationem matris.

Ad secundum dicendum, quod secundum Philosophum (ubi supra), semen mulieris non est de necessitate generationis, sed sanguis quem femina ministrat ad conceptionem: qui quidem in

aliis mulieribus separatur per virtutem mulieris motam a viro; sed in beata Virgine per virtutem Spiritus sancti. Nec hoc diminuit rationem matris, quia ista actio est praecambula ad conceptionem.

Ad tertium dicendum, quod pater est principium activum in generatione; et ideo ad esse patrem non sufficit quod materiam ministret, sicut sufficit ad esse matrem.

Ad quartum dicendum, quod licet Spiritus sanctus plus fecerit active in conceptione Christi quam beata Virgo, non tamen potest dici pater: quia non invenitur in eo conditiones quae requiruntur ad conditionem patris, sicut quod ex sua substantia et similem sibi in specie filium producat, et alia hujusmodi.

Ad quintum dicendum, quod filiatio respicit hypostasim consequentem ad generationem. Quamvis ergo hypostasis Filii Dei secundum generationem eius aeternam non sit a Virgine, tamen secundum generationem eius temporalem, ex ea est.

Ad sextum dicendum, quod esse geniti est ab agente; mater autem non est agens in generatione, sed pater; unde non oportet quod esse filii sit a matre, sed a patre; et ideo Philosophus dicit (in 16 de Animalibus, vel in 2 de Gen., cap. 4), quod in generatione mater dat corpus, et pater formam a qua est esse.

## ARTICULUS II.

*Utrum debeat dici mater Dei.*

(5 p., qu. 53, art. 5.)

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur, quod beata Virgo non debeat dici mater Dei. Non enim est mater nisi secundum quod ab ea accepta esse. Sed non accipit ab ea Divinitatem, sed humanitatem. Ergo non debet dici mater Dei, sed mater hominis.

2. Praeterea, in Deo non difert Deus et Deitas. Sed non potest dici mater Deitatis. Ergo nec potest dici mater Dei.

3. Praeterea, Deus est commune tribus personis. Sed beata Virgo non est mater Patris neque Spiritus sancti. Ergo non debet dici mater Dei.

4. Praeterea, sicut naturam produxit assumptam Virgo generando, ita etiam produxit eam Deum creando. Sed ratione naturae assumptae non dicimus Trinitatem creatricem Dei. Ergo nec debemus dicere Virginem matrem Dei.

5. Praeterea, magis debet concedi id quod est verum per se quam id quod est verum per accidens. Sed in hoc nomine *Christus* importatur humana natura, quam generando Virgo per se produxit, quae in hoc nomine *Deus* non (1) importatur. Ergo magis debet dici mater Christi quam mater Dei.

Sed contra, Damascenus (in 3 lib., cap. 12), dicit: *Theotocon, id est Dei genitricem, vere et principaliter Virginem praedicamus.*

Praeterea, secundum Augustinum (lib. 1 de Trinit. cap. 15), talis fuit illa unio quae Deum faceret hominem, et hominem Deum. Sed Virgo genuit hominem. Ergo et genuit Deum; ergo est mater Dei.

Praeterea, propter unionem naturarum in per-

(1) *Al. deest non.*

sona una, vere dicimus Deum passum, quamvis hoc fuerit secundum humanam naturam: et sic potest dici Deus vere ex virgine natus. Ergo etiam mater Dei dici potest.

Solutio. Respondeo dicendum, quod humanitas Christi et maternitas Virginis adeo sibi connexa sunt, ut qui circa unum erraverit, oporteat etiam circa aliud errare. Unde quia Nestorius circa humanitatem errabat, aliam esse asserens in Christo humanitatis et Divinitatis personam, oportebat quod diceret Virginem non matrem Dei, sed hominis: quia secundum eum, Deus et homo non est unus Christus. Quidam vero moderni errantes dicunt, non posse Virginem dici matrem Dei, ne mater Patris et Spiritus sancti intelligatur; concedunt tamen eam esse matrem Filii Dei. Sed hi trepidant timore ubi non est timor: quia quamvis hoc nomen *Deus* commune sit tribus personis, potest tamen reddere locutionem veram pro una persona, secundum quod dicitur, Deus generat; sicut cum dicitur, Homo currit, solo Petro corrente. Unde simpliciter concedendum est Virginem esse matrem Dei, sicut confitemur Jesum esse verum Deum.

Ad primum ergo dicendum, quod quia una persona est quae subsistit in humanitate et Divinitate; ideo naturae communicant sibi sua idiomata, id est proprietates, ut dicit Damascenus (lib. 3, cap. 4). Unde sicut dicuntur Judaei crucifixisse Dominum gloriae, quamvis non secundum quod est Dominus gloriae; ita debet dici, Virgo est mater Dei, quamvis eum secundum Divinitatem non genuerit.

Ad secundum dicendum, quod quamvis Deitas et Deus non differant re, differunt tamen secundum modum significandi: quia Deitas signat divinam naturam in abstracto; unde non potest supponere pro persona; Deus autem quia signat naturam divinam per modum concreti, id est habentem Divinitatem, potest reddere locutionem veram pro supposito; et ideo, quia beata Virgo est mater Filii Dei, potest dici mater Dei, non autem Divinitatis.

Ad tertium dicendum, quod quamvis Deus sit commune tribus, potest tamen reddere locutionem veram pro uno eorum, ut dictum est; sicut cum dicitur, Deus generat, reddit locutionem veram pro Patre.

Ad quartum dicendum, quod Christum non dicimus creaturam simpliciter, ut infra patebit; dicimus tamen simpliciter eum natum; et ideo nativitas potest transferri ad Deum, et non creatio. Et praeterea nasci non est contra rationem Deitatis sicut creari.

Ad quintum dicendum, quod beata Virgo est vere mater Christi, non tamen dicimus eam *Christotococon*, id est Christi genitricem: quia hoc nomen inventum est a Nestorio ad abolendum nomen *Theotocon*: cum haereticis autem nec nomina debemus habere communia, ut dicit Hieronymus super Osee 3 (1).

(1) Nec in 3 cap., quod hic indicatur, nec in toto commentario, ex quo indefinite Alberti Magi exemplaria notant, quidquam tale occurrit; sed hoc analogice accommodari potest illud super 2 cap.: *Intantum odi idololorum nomina, ut etiam quod bene dici potest, propter ambiguitatem nequaquam vetum dici etc.* (Ex edit. P. Nicolai).

## QUAESTIO III.

Deinde quaeritur de conceptione in comparatione ad gratiam Christi, per quam facta est conceptio; et circa hoc quaeruntur duo: 1.<sup>o</sup> utrum illam conceptionem vel unionem aliqua merita praecesserint; 2.<sup>o</sup> utrum gratia sit illi homini naturalis.

## ARTICULUS PRIMUS.

*Utrum illam conceptionem aliqua merita praecesserint in antiquis patribus. — ( 3 p., qu. 2, art. 2; et de Ver. qu., 29, art. 2. )*

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur, quod antiqui patres Incarnationem meruerunt. Isa. 26, 8: *In semita iudiciorum tuorum sustinimus te.* Sed ad iudicium pertinet ut aliquid pro meritis reddatur. Ergo adventus Filii Dei in carnem quem sancti patres expectabant, eis pro meritis reddendus erat.

2. Praeterea, Psalm. 52, 22: *Fiat misericordia tua, Domine, super nos.* Glossa (1): *Insinuatur desiderium Prophetiae de incarnatione et merito impletionis.*

3. Praeterea, qui meretur aliquid, meretur et hoc sine quo non potest illud haberi: alius meritum cassum esset. Sed sancti patres merebantur vitam aeternam, ad quam pervenire non poterant nisi Filio Dei veniente. Ergo merebantur ejus Incarnationem.

4. Praeterea, oratio quae fit ab aliquo pure et perseveranter, pro se, et ad salutem pertinet, meretur sui impletionem. Sed sancti patres hoc modo orabant pro Incarnatione, ut patet Isa. 64, 1: *Utinam dirumperes caelos, et descenderes.* Ergo eam merebantur.

5. Praeterea, nos per fidem operantem per dilectionem, quam habemus de vita aeterna quam expectamus, meremur eam. Sed similiter antiqui patres habebant fidem per dilectionem operantem de Incarnatione. Ergo eam merebantur.

6. Praeterea, hoc videtur ad minus de beata Virgine de qua cantatur: *Quae Dominum omnium portare meruisti.*

7. Praeterea, Bernardus dicit ( serm. 2 de nativ. Domini, et lib. 3 de Consider., cap. 10), quod fermentum quod mulier abscondit sub tribus farinae sasis, est fides beatae Virginis, quae tres substantias in unam personam conjunxit. Sed hoc non potuit facere nisi per modum meriti. Ergo beata Virgo meruit Incarnationem per eam fieri.

Sed contra, ad Tit. 3, 4: *Apparuit benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei non ex operibus iustitiae quae fecimus nos.* Sed benignitatem nominat Apostolus ostensam in Christi Incarnatione. Ergo non est secundum merita.

Praeterea, ad hoc est quod Augustinus (2) dicit in littera.

Praeterea, Incarnatio Christi est beneficium impensum toti naturae. Sed meritum nullius hominis praeter meritum Christi, extendit se ad totam na-

turam. Ergo sancti patres non meruerunt Incarnationem.

Solutio. Respondeo dicendum, quod Augustinus videtur intendere in littera quod nulla merita illius hominis praecesserint, ut Filio Dei in persona uniretur: nihilominus tamen verum est quod nulla merita etiam aliorum, Filii Dei Incarnationem meruerunt, proprie loquendo, propter tres rationes. Prima est quod meritum puri hominis non extendit se ad totam naturam, sicut supra dictum est, dist. 1, qu. 1, art. 2 ad 9; unde cum Incarnatio sit quoddam medicamentum totius naturae, non potest sub merito alicujus cadere. Secunda autem ratio est, quia illud quod est principium merendi, non potest cadere sub merito; Incarnatio autem est quoddammodo principium omnium humanorum meritorum: quia omnia nostra merita a Christo efficaciam habent, per quem veritas et gratia facta est. Tertia ratio est, quia meritum humanum non se extendit ultra conditionem humanam, quae in hoc consistit ut quis mereatur aliquam Divinitatis et beatitudinis participationem. Sed quod tota plenitudo Divinitatis habet in homine, hoc excedit et conditionem et meritum humanum. Unde nullo modo potest cadere sub merito, nisi large meritum dicamus omnem preparationem ad aliquid habendum quod praecessit in humano genere.

Ad primum ergo dicendum, quod per iudicium redditur aliquid alicui quod prius sibi debebatur. Nobis autem non debebatur Filii incarnatio quasi ex merito, sed ex divina promissione; et quantum ad hoc salvatur ratio iudicii.

Ad secundum dicendum, quod Glossa illa loquitur de merito congrui, et non de merito condigni, quod proprie dicitur meritum. Vel dicendum quod completio incarnationis consistit in ultimo effectu ejus, scilicet in ultima reparatione humani generis, quae aliquo modo cadebat sub merito, maxime secundum quod reparationis terminus consistit in perventione ad vitam aeternam.

Ad tertium dicendum, quod aliqua sunt sine quibus vita aeterna haberi non potest, quae sunt concomitantia ipsam, sicut visio Dei, et impassibilitas; et de his verum est quod meretur ea qui meretur vitam aeternam. Quaedam vero sunt quae sunt ducentia ad vitam aeternam sicut principia merendi; et talia non cadunt sub merito, sicut gratia, et huiusmodi: et inter illa potest computari incarnatio Filii. Vel dicendum, quod sine incarnatione poterat perveniri ad vitam aeternam: quia fuit alius modus possibilis nostrae salutis, ut dicunt sancti.

Ad quartum dicendum, quod ipsi non petebant Incarnationem, quam indubitanter credebant futuram; sed petebant eam accelerationem. Vel dicendum, quod non petebant pro se, quia non petebant aliquid fieri in ipsis petentibus.

Ad quintum dicendum, quod quamvis mereamur vitam aeternam per fidem operantem per dilectionem, non tamen oportet hoc dicere de Incarnatione: quia vita aeterna est beneficium praestitum tantum personae merentis, Incarnatio autem beneficium praestitum toti humanae naturae.

Ad sextum dicendum, quod beata Virgo non meruit Incarnationem; sed praesupposita Incarnatione meruit quod per eam fieret, non quidem merito condigni, sed merito congrui, in quantum decebat quod mater Dei esset purissima et sanctissima virgo.

Et per hoc patet etiam solutio ad alia.

## ARTICULUS II.

*Utrum gratia sit naturalis illi homini. ( 5 p., qu. 2, art. 12; et de Ver., qu. 29, art. 2. )*

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod gratia non sit illi homini naturalis. Gratia enim et natura dividuntur ex opposito. Sed unum oppositorum non denominat aliud. Ergo gratia non debet dici naturalis.

2. Praeterea, naturale est quod ex principiis naturae causatur, sicut igni ferri sursum. Sed ex humana natura non causatur gratia. Ergo non debet dici naturalis.

3. Praeterea, Christus est ejusdem naturae cum aliis hominibus. Sed aliis hominibus gratia non est naturalis. Ergo nec sibi.

4. Praeterea, per naturalia non meremur. Sed Christus meruit per gratiam quam habuit, ut infra dicitur, dist. 18, art. 2, 5, 4, 6. Ergo non fuit ei naturalis.

Sed contra, causae proximae rerum naturalium sunt naturales. Sed Christus per gratiam est naturalis Filius. Ergo gratia est ei naturalis.

## QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod Christus divina gratia vel Divinitate non sit repletus corporaliter, quod in littera dicitur. Omne enim quod est in aliquo corporaliter, est in eo per circumscriptionem. Sed Divinitas non potest esse circumscripita. Ergo non potest habitare in Christo corporaliter.

2. Praeterea, Deus magis elongatur a corporeitate quam Angelus, qui in comparatione Dei corporeus est, ut dicit Damascenus lib. 1 de Fide, cap. 3. Sed Angelus non est in aliquo loco, vel corporaliter. Ergo multo minus Divinitas.

3. Praeterea, deitas in homine non habitat nisi per gratiam. Sed gratia non est in corpore. Ergo Deitas non potest habitare in aliquo corporaliter.

Sed contra, Divinitas juncta est toti humanae naturae. Sed corpus est pars humanae naturae. Ergo unita est corpori; ergo habitat in Christo etiam corporaliter.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod de gratia Christi possumus loqui dupliciter: aut de gratia unionis, aut de gratia habituali, quae anima ejus perfecta est. Gratia autem unionis dicitur Christo naturalis, quia ordinatur ad unionem in personam divinam, secundum quod ille homo dicitur naturalis Filius Patris. Gratia vero habitualis potest etiam dici Christo naturalis dupliciter. Uno modo quia ad modum proprietatum naturalium se habet, quae suum subiectum inseparabiliter consequuntur. Alio modo quia ex altera suarum naturarum causatur, scilicet ex divina natura, non autem ex humana.

Ad primum ergo dicendum, quod gratia unionis dicitur quidem gratia quantum ad causam, quia eam nulla merita praecesserunt; sed dicitur naturalis quantum ad effectum, quod est esse Filium naturalem, ut dictum est. Gratia autem habitualis dicitur gratia ratione humanae naturae; naturalis ratione divinae, vel ratione humanae naturae in quantum inseparabiliter inest.

Et per hoc patet solutio ad alia.

Solutio II. Ad id quod ulterius quaeritur, dicendum quod plenitudo Divinitatis dicitur corporaliter habitare in Christo tripliciter. Primo modo quia Deitas non tantum animae, sed etiam carni unita est. Secundo per similitudinem ad tres dimensiones corporis, quia Divinitas est tribus modis in Christo. Uno modo generali, sicut est in omnibus creaturis, per essentiam, praesentiam et potentiam; et in hoc consistit quasi longitudo. Alio modo speciali, prout est in sanctis per gratiam; per quam est latitudo caritatis. Tertio modo in proprio Filio, scilicet per unionem; in quo est sublimitas et profundum. Tertio dicitur corporaliter habitare ad similitudinem corporis, secundum quod dividitur contra umbram. In sacramentis enim veteris legis fuit quasi in umbris et signis. Heb. 10: 1: *Umbram habens lex futurorum bonorum:* in Christo autem secundum rem et veritatem; unde Christus se habet ad illas figuras sicut corpus ad umbram.

Ad primum ergo dicendum, quod corporaliter secundum primam expositionem non dicit modum existendi Divinitatem in Christo, sed magis id cui Divinitas conjungitur; secundum autem alios modos est similitudinariae dictum.

Unde patet solutio ad secundum.

Ad tertium dicendum, quod in aliis hominibus sanctis est Deus per gratiam acceptionis, sive habitalem, quae est tantum in anima; in Christo autem est per gratiam unionis, quae est ad animam et corpus.

## Exposito textus.

*Uno nominato tres intelliguntur.* Contra. Dicimus Filium Dei incarnatum, quod non intelligitur de Patre et Spiritu sancto. — Et dicendum, quod hoc est intelligendum de his quae ad essentiam pertinent: quorum si aliquid de una tantum persona dicitur, oportet quod de alia intelligatur.

*Non est autem concedendum, quidquid de aliqua re nascitur, continuo ejusdem rei filium nuncupandum.* Sciendum est ergo, quod haec praepositio *ex* denotat causam efficientem, vel materialem. Ad hoc autem quod aliquid natum ex aliquo materialiter, filiationis nomen accipiat, oportet quod in similitudinem speciei producat eum eo ex quo nascitur, sicut filius matri; et ideo capilli et lumbrius non dicuntur filii ejus ex quo materialiter nascuntur. Ad hoc etiam quod aliquid natum de alio active datur filius ejus, oportet quod producat de substantia agentis, et in similitudinem ejusdem speciei, et quod non sit agens instrumentale, sed principale. Primae autem duae conditiones deficiunt in Spiritu sancto; unde Christus non potest dici filius ejus. Secunda autem et tertia deficiunt in aqua: quia renatus spiritualiter non assumit similitudinem aquae, sed similitudinem Dei; et aqua est instrumentum divinae virtutis operantis in eo: tamen Dionysius, 2 cap. eccles. Hierarch., vocat aquam baptismi matrem filialitatis: sed non proprie dicitur.

*Dicuntur filii gehemae.* Sciendum, quod hoc dicitur secundum modum loquendi consuetum in Scripturis, ut illud quod magnum habet affinitatem ad alterum, filius ejus dicitur; sicut Isai. 3, 1, dicitur: *In cornu filio olei;* id est in monte, ubi a-

(1) Non tam expresse ut hic, sed implicite: collateralis quidem cum ait: *Incarnationem compleri desiderat: interitum autem cum addit: Quo merito? Scilicet quemadmodum speravimus in te ( Ex edit. P. Nicolai ).*

(2) Al. Anselmus.

bundat oleum; et similiter 1 Reg. 26, dixit David de Abner, quod filius mortis esset, quia mortem valde merebatur.

*Conceptus et natus de Spiritu sancto.* Quamvis utrumque horum potius dici et de Spiritu sancto et de matre; tamen magis proprie dicitur conceptus de Spiritu sancto, quia conceptionem in instanti Spiritus sanctus operatus est; natus autem magis proprie dicitur de matre, quae eum ex utero produxit: unde in symbolo dicitur conceptus de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine.

*Factum ex semine David.* Roman. 1. Contra. Damascenus, 5 lib., cap. 2: *Non seminaliter, sed conditio per Spiritum sanctum.* — Ad quod dicendum, quod Damascenus loquitur quantum ad proximam Christi generationem ex Virgine; verbum autem Apostoli intelligendum est quantum ad re-

## DISTINCTIO V.

*Si persona vel natura personam vel naturam assumpsit; et si natura Dei sit incarnata.*

Præterea inquiri oportet, cum ex præmissis constet, Verbum Dei et carnem et animam simul assumpsisse in unitatem personae, quod horum potius concedendum sit, scilicet quod persona personam, vel quod natura naturam, vel persona naturam, vel natura personam assumpsit; et an ita conveniat dici, divinam naturam esse incarnatam, sicut Deus incarnatus et Verbum incarnatum sane dicitur. Haec inquisitio sive quaerendi ratio, iuxta sacrarum auctoritatum testimonia partim implicita atque perplexa; partim vero explicita est et aperta. Certum est enim et sine ambiguitate verum quod non natura personam, nec persona personam, sed persona naturam assumpsit. Quod sanctorum subditis comprobatur testimoniis, et astruitur documentis. Augustinus (Fulgentius) enim ait in libro de Fide ad Petrum (partim cap. 2, partim cap. 17): «Deus unigenitus dum conciperetur, veritatem » carnis accepit ex Virgine; et cum nasceretur, integritatem » virginitatis servavit in matre. » Et paulo post: «Deus » humanam naturam in unitatem personae suscepit, qui se » humilians per misericordiam incorruptae virginis uterum, » ex ea nasciturus, implevit. Formam ergo servi, id est na- » turam servi, in suam accepit Deus ille personam. » Item: » Deus enim Verbum non accepit personam hominis, sed » naturam. » Item: «Dei Filius unigenitus, ut carnem ho- » minis animaque mundaret, susceptione carnis animaque » rationalis incarnatus est. » His alisque pluribus auctorita- » tibus evidenter ostenditur, non naturam personam, nec » personam personam; sed personam naturam accepisse.

*De parte quaestionis perplexa.*

De quarto vero quaestionis articulo, utrum scilicet natura naturam assumpsit, scilicet etiam inter doctos quaestio est: quia in hoc plurimum dissentire videntur qui in sacra pagina auctoritate praecleari, alios doctores extiterunt; nec tantum alii ab aliis, verum etiam idem a seipsis dissentire videntur, sicut subjecta capitula docent. Legitur enim in Toletano concilio (1) 8, traditum sic: «Solum Verbum » caro factum est, et habitavit in nobis; et cum tota Tri- » nitas operata sit formationem suscepti hominis, quo- » nam inseparabilia sunt opera Trinitatis; solum tamen » Filius accepit hominem in singularitatem personae, non » in unitatem divinae naturae; » id est id quod proprium est Filii, non quod commune est Trinitati. Item in Toletano concilio 11 (2): «Unus substantiae credi- » mus Deum Patrem et Filium et Spiritum sanctum; non » tamen dicimus ut huius Trinitatis unitatem Maria virgo » genuerit; sed tantum Filium, qui solus nostram naturam

(1) 6, can. 1 (Ex edit. P. Nicolai).

(2) Ut ipsa professio fidei quae decretis et canonibus eius praenititur, expresse habet post medium. Tom. 2 concilii, part. 2 (Ex edit. P. Nicolai).

motos parentes, ex quibus seminaliter mater Christi processit.

*Cum aliud sit fieri, aliud nasci.* Contra. Fieri videtur esse commune ad omnem productionem, quae aliquid incipit esse. — Ad quod dicendum, quod hoc est verum de facere, secundum quod communiter sumitur: proprie tamen dicitur facere, exercere aliquam actionem in exteriori materia, secundum quod dicit Philosophus in 6 Ethic. (cap. 5 vel 4), quod ars est recta ratio agibilem (1). Unde ad ostendendum quod conceptio Christi est ex principio agente extrinseco, non naturaliter agente, sicut est in nostra conceptione, ideo dicit Apostolus eum factum; quamvis et natus et conceptus dici possit quantum est ex parte matris.

(1) Nicolai faehibitum.

in unitatem personae suae assumpsit. Incarnationem quoque » huius Filii Dei tota Trinitas operata esse credenda est; » solus tamen Filius formam servi accepit, in singularitatem » personae. » His insinuari videtur quod persona tantum » naturam, non natura naturam assumpsit. Si enim quod » commune est Trinitati, non accepit hominem; ergo non natura » divina, quae communis est tribus personis, cui videtur » obviare quod Augustinus (Fulgentius) ait in libro de Fide » ad Petrum (cap. 7): «Nec Divinitas, inquit, Christi aliud » est a natura Patris, secundum id quod in principio erat » Verbum, nec humanitas eius aliena est a natura matris, » secundum id quod Verbum ergo factum est. Illa enim » natura quae semper genita manet ex Patre, nostram na- » turam sine peccato suscepit, ut nasceretur ex virgine. » Haec auctoritate videtur tradi quod divina natura humanam » suscepit: ubi vehementer moveri possumus, quod eam genitam » aeternaliter ex Patre dicat, nisi forte naturam pro persona » hic accipiat; alioquin, si dixerimus naturam tribus personis » communem, genitam esse, occurrunt nobis ex adverso quae in tractatu de Trinitate disserimus, ubi diximus non » naturam naturam, sed personam personam genuisse: quia si » natura genuisset naturam, eam una eademque sit natura » Trinitatis, eadem res seipsam genuisset: quod Augustinus » (lib. 1 de Trin., cap. 1), fieri posse negat. Sed alibi certum » reperimus documentum, quod natura naturam assumpsisse » monstratur: ait enim Augustinus in 4 libro de Trin. (cap. » 7): «Etiam seipso Christus minor factus est, formam servi » accipiens. Neque enim sic accepit formam servi ut amitte- » ret formam Dei, in qua erat aequalis Patri, ut et in forma » servi et in forma Dei idem ipse sit unigenitus Filius Pa- » tris: quia forma Dei accepit formam servi. » Si autem » forma Dei formam servi accepit, sine dubio natura naturam » accepit: formae enim nomine natura significatur, ut Augu- » stinus (Fulgentius) evidenter docet in lib. de Fide ad Petrum » (cap. 2): «Cum, inquit, de Christo audis quia in forma Dei » erat, oportet te cognoscere firmissime tenere in illo » formae nomine naturalem plenitudine debere intelligi. » In forma igitur Dei erat, quia in natura Dei Patris sem- » per erat, de quo natus erat. » Hilarius quoque in lib. 12 » de Trin. (non longo a princ.), ait: «Esse in forma Dei, » non alia intelligentia est quam in Dei manere natura. » Dilecti, nomine formae, intelligentiam fieri naturae; et audi- » disti quod forma Dei formam servi suscepit; unde consequens » est quod natura divina naturam humanam suscepit: quod » etiam Hieronymus (Polignus) in explanatione fidei evidenter » insinuat, inquit: «Passus est Filius Dei, non putative sed » vere; secundum illud passus est quod pati poterat; id est, » non secundum illam substantiam quae assumpsit, sed se- » cundum illam quae assumpta est. » Ex quo apparet, di- » vinam substantiam assumpsisse humanam. Ex verbis autem » Augustini (Fulgentii) superius positae adhibita diligentia innu- » videtur, solum Verbum carnem factum, et naturam solum » suscepisse humanam, et divinam naturam eandem accepisse. » Ait enim: «Trinitas nos sibi reconciliavit per hoc quod so- » lum Verbum carnem ipsa Trinitas fecit; in quo sic veritas » incommutabilis manet divinae humanaeque naturae, ut

«sicut vera semper est ejus Divinitas, quam de Patre ha- » bet, ita vera semper atque incommutabilis ejus sit huma- » nitas, quam sibi unitam summa Divinitas gerit. » Ece » et solum Verbum dixit carnem factum, et humanitatem Di- » vinitati unitam. Idem quoque superius dixit, servilem for- » mam a solo Filio susceptam, quam tota Trinitas fecit. Jam » facile est cognoscere quam diversa et multiplicata super quaestio- » nem proposita auctores traderint. Ideoque posteriores ea » legentes, varias atque contrarias, ex praedictis occasionem » sumentes, promunt sententias.

*Quid de hoc tenendum sit.*

Nos autem omni mendacii et contradictionis notam a saceris paginis secludere cupientes, orthodoxis patribus atque catholicis doctoribus nulla pravae intelligentiae suspitione notatis consentimus, dicentes et personam Filii assumpsisse naturam humanam, et naturam divinam humanae naturae in Filio unitam; eamque sibi unisse vel assumpsisse; unde vere incarnata dicitur. Quod vero dicitur solus Filius formam assumpsisse servi, per hoc non excluditur divina natura ab accptione servilis formae, sed aliae duae personae, Pater scilicet et Spiritus sanctus. Item illud aliud, scilicet: » Id quod est proprium Filii, non quod commune est Tri- » nitati, hominem accepit, » sic oportet intelligi; id est, proprie in hypostasi Filii, non in tribus communiter personis, divina natura humanam sibi univit: qui sensus ex verbis Joannis Damasceni confirmatur, qui totam divinam naturam in una hypostasi incarnatam esse evidenter asserit, dicens (de orth. Fid., lib. 5, cap. 6): «In incarnatione Dei Verbi » dicimus omnem et perfectam naturam Deitatis in una » ejus hypostasi incarnatam esse, id est unitam humanae » naturae (1), et non partem partem. Quasi enim humanae » naturae dicimus unitam esse omnem Deitatis naturam vel » substantiam. » Item: «Eadem est natura in singula hy- » postasi, id est personarum; et quando dicimus naturam » Verbi incarnatam esse, secundum beatos Athanasium et » Cyrillum, Deitatem dicimus esse unitam carnem, et unam » naturam Dei Verbi incarnatam confitemur. Verbum autem » et quod commune est substantiae possidet, et quod pro- » prietas (2) est habens hypostases, id est personae. » Ex his manifeste ostenditur quod natura divina incarnata est; unde et eadem vere dicitur suscepisse humanam naturam.

*An divina natura debeat dici caro facta.*

Sed quaeritur, utrum eadem divina natura debeat dici caro facta, sicut Verbum dicitur factum caro. Si enim idem est incarnatum dicitur esse carnem fieri, videri potest ita debere dici quod sit caro facta, sicut dicitur incarnata. Ad quod dicimus, quia si illud dictum in sacra Scriptura reperitur, ex eadem intelligentia acciperetur, quae cum dicitur incarnata. Sed quia illud auctoritas subicit, atque locutionis modus nimiam videtur facere expressionem, si natura divina diceretur caro facta; melius hoc silere puto, vel negare, quam tenere asserere; ne si illud dicitur, convertibilitas naturae in naturam significari putetur. Ex praemissis indubitabiliter constat quod Verbi persona, sive natura, hominis naturam, scilicet carnem et animam, assumpsit, sed non personam hominis. Si autem natura divina naturam hominis accepit; quare non dicitur facta homo, vel esse homo, sicut Verbum Dei? Ad quod dici potest, quod Dei Filius dicitur factus homo, vel esse homo, non solum quod hominem assumpsit, sed quod ipsum in unitatem et singularitatem sui, id est personae suae (3), accepit. Natura autem divina hominem quidem accepit, id est hominis formam sibi univit: sed non in singulari-

(1) Nicolai tan'um unitam esse humanae naturae.

(2) Al. proprietatis.

(3) Al. deest suae.

### Divisio textus.

Postquam determinavit Magister circa incarnationem divinam, quid sit assumens, et quid assumptum; hic determinat de utroque simul eujusmodi sit quantum ad intentiones eorum, utrum scilicet S. Th. Opera omnia. V. 7.

tatem et unitatem sui. Servata enim proprietate ac diversitate dnam naturarum, personae singularitatis extitit. Ideoque non sic dicitur divina natura esse homo, vel facta homo, sicut Dei Filius. Quidam tamen indifferenter utrumque concedunt.

*Quare non accepit personam hominis, cum hominem accepit.*

Ideo vero non personam hominis assumpsit, quia caro illa et anima illa non erant unitae in unam personam quam assumpsit: quia non ex illis constabat persona quoad illis unitum est Verbum: nam sibi invicem sunt unita simul, cum Verbo unita (1) sunt. Alia tamen unione invicem unita sunt illa duo, scilicet anima et caro; alia unione Verbo unita sunt: quia alia est unio animae illius ad carnem, et alia unio Verbi ad animam illam et carnem. Non ergo accepit Verbum Dei personam hominis, sed naturam: quia non erat ex carne illa et anima illa composita persona una, quam Verbum accepit; sed accipiendo univit, et unio loquitur.

*Contra hoc oppositio, qua probare quidam volunt, personam accepisse personam.*

Hic a quibusdam opponitur quod persona assumpsit personam. Persona enim est substantia individua rationalis (2), naturae; hoc autem est anima (3). Ergo si animam assumpsit, et personam. Quod ideo non sequitur, quia anima non est persona, quanto alii rei est unita personaliter, s-d quando per se est. Absoluta enim a corpore persona est, sicut Angelus. Illa autem anima nunquam fuit quae esset alii rei conjuncta; ideoque non, ea assumpta, persona assumpta est. Aliter quoque nitantur probare Verbum Dei assumpsisse personam, quia assumpsit aliquem hominem: assumpsit enim hominem Jesum Christum ergo aliquem hominem. Quod autem hominem Jesum Christum assumpsit, Augustinus in expositione Symboli (4) sal. anathematis tradit, dicens: «Si quis dixerit » atque crediderit, hominem Jesum Christum a Filio Dei » assumptum non fuisse, anathema sit. » Qui etiam in pluribus (5) Scripturae locis, iugisquod unit locutionibus: » Ille homo a Verbo Dei est assumptus: ille homo factus est Christus. » Et Propheta de homine Christo loquens Deo, ait (Psalm. 64, 3): «Beatus quem elegisti et assumpsisti. » Ex quibus consequi videtur quod aliquis homo assumptus sit a Verbo, et ita persona assumpta sit a persona. Sed quia hoc nefas dicere est aut sentire; praemissae locutiones eisque similes secundum hanc intelligentiam sane accipi debent, ut homo Christus, sive homo ille, sive quidam homo dicitur assumptus a Verbo, sive unio Verbo, non quia hominis persona sit assumpta vel unita Verbo; sed quia anima illa et caro illa assumpta sunt, et unita Verbo, in quibus subsistit Dei et hominis persona; ut ad hominis naturam, non ad personam respicias, cum assumptum vel unitam, vel quemdam vel aliquem in huiusmodi locutionibus Scripturae memorat. Quocirca cum quaeritur sine proposita auctoritate, an aliquis vel quidam homo sit assumptus a Verbo, vel unitus Verbo, sine distinctione intelligentiae, non est hic reddendus responsio, quoniam multiplex praemissa est quaestio; sed instantiam quaerentis ita determinat: Si de hominis persona quaeris, respondeo quod non; si de hominis natura, dico, Est.

(1) Nicolai omittit unita.

(2) Al. rationalis individuae.

(3) Al. deest anima.

(4) Ser. de Fide recta, ut inseribitur modo, et est serm. 5, fer. 3 in coena Domini (Ex edit. P. Nicolai).

(5) Quod subiungitur ut ex pluribus scripturae locis, intelligit de scriptis Augustini, qui sic loquitur passim, ut in lib. de praedest. sauct., cap. 13, nominatim (Ex edit. P. Nicolai).

assumens et assumptum habeant rationem naturae vel personae; et dividitur in tres partes: in prima movet quaestionem; in secunda determinat eam, ibi: *Haec inquisitio, sive quaerendi ratio, iuxta sacrarum auctoritatem testimonia, partim implicita atque perplexa, partim vero explicita est et aperta;*